

VII

«Ну, хвалить бога, що Настя знайшла собі роботу! — думала баба Зінька, поглядаючи на дочку, — а то ходє, як нежива, робе діло, мов сонна, співати — не співає, та все журиться, та все думу думає. Нехай же тим часом устеляє в думках стежку до милого вишиваними рушниками, нехай бавиться вишиванням, а там підждемо — побачимо. А тим часом і в мене є на думці свої вишивані рушники, щоб ними устелити стежку на той світ: треба збирати гроші на святкування мироносиць... Ой, коли б часом знов не приснилась мені мати!.. А вік мій вже недовгий... Смерть за плечима».

І баба Зінька подумала собі, що вона вже стара, може вмєрти не сьогодні-завтра, не вволивши волі своєї матері; що мати стріне її на тім світі з докором за недбайність та непослухання. І бабі Зіньці вже привиджувався той світ, неначе в якомусь сріблястому тумані, дєсь над веселою річкою в зелених лугах та пишних садках, де вона стрінеться з своєю матір'ю.

«Ой боже мій єдиний! Треба хапатись, треба поспішатись, бо час не стоїть, бо час летить, як ті летючі бистрі хмари на небі. А грошей треба ще чимало. Час заходжуватись коло діла, йти по селі жебрати. Але я таки дійду до свого, коли вже наважилась», — думала баба Зінька, пораючись в хаті.

Після нового року баба Зінька звеліла запрягти коняку в візок і з своєю меншою сестрою та з старостихою поїхали по селі просити по хатах на святкування мироносиць. Того року був недорід: хліба в людей було обмаль, а коли хліба було мало, то і в грошах була недостача. Господарі скоса поглядали на бабів і з неохотою давали до складки гроші. Але баби приставали до хазяйок і вміли так піддобритись до їх, що вони хоч потроху, але жертвували то борошна, то пашні, а то печеного хліба. Голова стрівся з Зінькою, не втерпів і почав докоряти бабі Зіньці.

— Зінько! схаменіться! Що це ви задумали? Хліба вродило мало, ледве в кого стане до нового, а ви й той забираєте в господарів. Вже б підждали з мироносицями до будущего року, — говорив голова.

— Ой, не можна ждати, не можна! Все мені сниться моя покійна мати та все мені докоряє за те, що я не заводжу в нашому селі свята мироносиць. Вже я ждала рік, а довше вже не можу ждати, бо мати моя все сниться мені, все ніби гнівається на мене.

— Та нехай гнівається собі! Це невелика шкода, що мертві гніваються, а от як будуть гніватись живі, то це трохи гірше... Чи то мало кому не верзуться усякі сни? Хіба ж можна йняти віри снам? їй же богу, я і не піду до церкви на ваше свято, і на вашому обіді не буду. І писар не піде, і десяцький, і судці не підуть.

— Воля ваша! Як схочете, так і зробіте, а ми своє діло будемо помаленьку робити та таки й доведемо до кінця, — обізвалась баба Зінька тихим та спокійним голосом, неначе вона говорила не про себе, а про когось іншого.

— А! я лихий на вас! — аж крикнув голова. — Ходять оці баби по хатах жебрати та людей обдирати. Ото я був би радий, якби ваше свято не вдалося!

— Воля ваша, але й воля божа. Як буде, так і буде, а нам треба робити святе діло, — знов спокійно й байдужно промовила баба Зінька.

І вона ходила по селі, збирала в мішки борошно, пашню, горох, квасолу, повісма

пряди́ва. Назби́равши повний віз усякого добра, вона одвозила до Білої Церкви і розпродувала усей крам па базарі. Грошей все-таки було обмаль. Баба Зінька поїхала до Яблунівки, звідкіль вона була родом, жебрала й там по хатах, а потім поїхала по ближчих селах прохати на мирносиць. Слава про те свято пішла кругом по селах, де ще не завівся празник мирносиць. усі знали, що в Терешках буде справляти́сь празник мирносиць, усім хотілось там побувати, а баба Зінька ще й запрошувала людей до своєї церкви на те свято.

На середопісті баба Зінька вже зібрала гроші й однесла до батюшки. Виплатили майстрам за образ та за кіот. Староста привіз з Києва дванадцять здорових ставників з білого воску, штучно поцяцькованих золотом. В баби Зіньки не зісталося грошей на громадський обід для духовенства, для півчої та для старців. Після провід через тиждень треба було справляти празник мирносиць. Батюшка покликав бабу Зіньку.

— Ну що ж, Зінько, чи все в вас готово для празника? — спитав батюшка.

— Ой батюшко! Все. та й не все: не стало грошей на громадський обід, але я вже була по хатах в хазяйок і просила зносити на обід, хто чим спроможеться.

— Треба ж заздальгідь розпорядкувати, кому держати в церкві ставники, кому носити кругом церкви корогви та образи, кому дзвонити, щоб не було часом плутанини та непорядку, щоб молодіці та баби знали своє місце, щоб не товпились, як овечки, — сказав батюшка.

— Вже, батюшко, ми з сестрою та старости́хою попризначували, кому ставники держати, кому й корогви носити. Я вибрала бабів та молодіць все богобоящих та порядних. Усе буде гаразд, батюшко, — сказала баба Зіня, ще й одно око трохи прижмурила.

— Ну, то й добре! Господи спострічай! — сказав батюшка на прощанні.

Баба Зінька доручила Соломії носити хреста кругом церкви в процесії, а Насті — дзеленькати в два маленькі дзвони. Соломія була така рада, що не спала усю ніч: все підводила голову та поглядала на вікна, чи вже не розвидняється, чи вже не світає.

Через тиждень після провід настала неділя мирносиць. Великдень був пізній. Надворі вже було тепло. Верби вже розвили́сь, і сади вже розвивали́сь; брость вкрила вишні та черешні. Стояла чудова тиха та тепла весняна погода. Баба Зінька приставила готувати обід молодіць, котрі добре знали куховарську справу, а сама пішла до церкви. Обід готували в церковній школі. Дячиха пекла паляниці в печі, а молодіці розклали багаття надворі коло школи і там готували усяку страву. Хазяйки поназносили на обід курей, м'яса, борошна, узвару, молока, сиру і усякого добра. Баба Зінька накупила горілки, пива, а для батюшки та голови купила пляшку вина.

Як тільки вдарили в дзвін, люде так і посунули до церкви цілим натовпом, неначе на великдеи́. На празник поприходило багато людей з близьких сіл, бо чутка про те нове свято пішла скрізь по селах. Цвинтар був повний людей, як на Великдень. У церкві засвітили панікадило. Народу в церкві було так багато, що й протовпити́сь було трудно. Після «Апостола» Филін виніс з вітваря дванадцять засвічених ставників. Баба Зінька перша підступила до Филона і взяла ставних, за нею слідком підступали інші баби. Филін роздавав ставники з поважним видом. Баби брали з його рук ставники і кланялись йому аж у пояс; він і собі кланявся кожній бабі. Дванадцять бабів стало серед церкви півкругом

коло священика, котрий читав євангелію, розгорнувши її і поклавши на посхилянні людські голови. Усі баби, під загадом баби Зіньки, були однаково повбирані в намітки. Служба божа йшла повагом, помаленьку; хор співав партесні співи. В кінці служби батюшка сказав проповідь. Він в проповіді заступався за жінок; навчав чоловіків, щоб вони жалували й шанували своїх жінок, не лаяли надаремно, не били, не чеплялись до їх, та часом і змовчували, бо в жінок діла не менше, як в чоловіків; їм треба і спекти, і зварити, і на поле до роботи ходити, і хати доглядати, ще й дітей глядіти... Чоловікам ця проповідь зовсім не сподобалась.

— Ну, після цих мирносиць не можна буде жінкам і слова сказати, — тихо гомоніли чоловіки в церкві, — їх і так трудно держати в руках, а тут іще й батюшка попускає їм та оступається за ними.

Настав час процесії. Баба Зінька стала перед царськими вратами і виставила тих бабів, котрі мали носити кругом церкви євангелії, образи та здоровий образ мирносиць. Батюшка виніс з царських врат найбільшу євангелію і дав бабі Зіньці в руки; іншим молодицям та бабам він дав менші євангелії та образи. Здоровші й дужчі молодиці взяли здоровий образ мирносиць, побрали корогви та хрести. Соломія взяла найкращий хрест. Процесія рушила і пішла кругом церкви. За процесією пішли в самий перед не чоловіки, як звичайно буває, а посунулись натовпом молодиці та баби. Чоловіки й парубки не схотіли йти позад жінок, стовпились на сходах коло притворів і тільки дивились на ту бабську процесію. Повз жінок в процесії дибало кілька дідів та шкандибали каліки й старці.

Баба Зінька поважно йшла в процесії, несучи євангелію. Увесь цвинтар був неначе залитий народом до самої огради. Зінька спустила віка на очі і дивилась на землю. На її виду виявлялась клопотливість та задуманість.

«В церкві усе гаразд, усе по-моєму, — думала Зінька, несучи євангелію, — в церкві був порядок. А що ж то там діється з обідом коло школи? Ой, коли б молодиці не пересмажили печені та курей. Чи вдадуться ж то паляниці? Ой, коли б там молодиці поставили смачний обід».

Зіньчині думки літали коло багаття, коло горшків та паляниць. Вона силкувалась слухати, як батюшка читав євангелію, а ті морочливі думки все не давали їй слухати, все тяглися до багаття та до печі.

Соломія так швидко йшла з хрестом поперед усієї процесії, що одбилась от корогвів та хрестів таки далеченько.

— Як Соломія побігла вперед! — шепотіли чоловіки.— Мабуть, задля того, щоб видніше було її червоні чоботи, синій суконний жупан та червоний пояс з китицями трохи не до землі.

Дівчата скупчились кругом дзвіниці та на сходах. В усі вікна дзвіниці виглядали дівчачі голови, убрані в квітки та в стрічки. Сміливіші дівчата дзвонили в дзвони. Кругом дзвіниці, як жар, горіли червоні квітки, стрічки на головах в дівчат, квітчасті хустки на молодицях. Уся дзвіниця ніби була обсаджена червоним маком. Процесія тричі ставала, йдучи кругом церкви; тричі читали євангелію, і під євангелію нахиляли голови самі за себе жінки. Ні один чоловік не підступив та не нахилив голови під євангелію.

— Ну, сьогодні зовсім запанували в церкві й на дзвіниці жінки, — гомоніли стиха

чоловіки; і було знать по їх очах, що вони піднімали на сміх це жіноче свято, що їм це свято не подобалось.

Після служби божої половина людей рушила додому, але половина зісталась на цвинтарі споживати свої обіди, принесені в горшках з дому. У два ряди обіли люде цвинтар кругом церкви, як на великдень з пасками, і розпочали свій обід. Баба Зінька звеліла поставити столи коло церкви в затінку під липами. Молодиці поприносили страву з школи.

Батюшка сів на першому місці; з другого кінця стола сіла матушка, а по обидва боки коло неї сіли баба Зінька і її сестра, обидві здорові, поставні, в білих чистих намітках на головах. Півчі та запрохані на обід чоловіки обіли довгий стіл кругом. За столом Зінька була така весела, неначе дівчина, котра вирвалась на музики.

— А де ж це наша старшина: наш голова, писар, десяцький та добросовісні? — спитав батюшка в Зіньки. — Хіба ти їх не просила на обід?

Ат, батюшко! просила, а вони не сподобили нас та й не прийшли, але... і без баби вода освятиться, як кажуть у приказці, — обізвалась баба Зінька.